

Ülkemizde ampul üretimi ve tekelci sermaye

İkinci Dünya Savaşından sonra emperyalist tekellerin smrlerinde uyguladıkları yöntemlerde değişiklikler olmuştur. Bu yöntem değişikliği, emperyalist-kapitalist sistemin bir parçası olan Türkiye'ye de yansımıştır. Az gelişmiş ülkelerde genel bunalımın II. döneminde işbirlikçi büyük burjuvazi, emperyalist tekellerin acentası durumundaydı. Yani bu dönemde emperyalizm, az gelişmiş ülkelere açısından dışsal bir olgu idi. Savaştan sonra ise bu sınıf, emperyalistlerle ortak yatırıma gitti. Böylece emperyalizm aynı zamanda içsel bir olgu haline aldı. Büyük sermayedarlardan Vehbi Koç, yaşam öyküsünde tccarlıktan çıkıp sanayiciliğe geçişini 1946'daki ilk Amerika yolculuğundan sonra yaptığı ortak yatırıma bağlamaktadır. Ülkede emperyalistler ve ortakları yerli sömürücü sınıfların çıkarları doğrultusunda çarpık bir sanayileşme gelişti. Uluslararası tekelci sermayenin kendisiyle bütünleştirerek geliştirdiği yerli tekelci sermayenin hakimiyeti sonucunda bu tekeller piyasaya hakim oldu. Tüm halkın sömürülmesi daha d? yoğunlaştı. Buna bir

rnek olarak, Türkiye'de ampul piyasasını alabiliriz.

Bir alıntı yapıp piyasadaki ampul üreten şirketlerin durumuna bakalım. Ve gerçek verilerle, uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci burjuvazinin kazançlarını görelim. "Memlekette Amerikan sermayesi ile ortak ilk fabrika böylece kuruldu. Döviz tasarruf edildi. General Electric kazandı, biz kazandık. Bu başarımdan dolayı çok memnunum" (Hayat Hikayem. V.Koç). Türkiye'de ampul piyasasına dört şirket hakimdir. Bunlar sırasıyla Philips, General Electric, Tekfen ve Bastas şirketleridir. Bastas aslında, Tekfen ve Philips şirketlerinin ortak bir yatırımdır. Piyasada General Electric şirketi, Edison ve General Electric; Tekfen ve Philips şirketleri ise kendi öz adları altında üretim yaparlar. Bu şirketlerden General Electric 1952 yılında, Philips 1954 yılında üretime başlamıştır. Tekfen ve Bastas daha sonrak yıllarda kurulmuştur. Yabancı kökenli bu şirketler, yerli tekelci sermaye ile ortak yatırımlara gidip piyasayı tamamen kontrolleri altına almış-

lardır. Ayrıca bu şirketler içindeki yerli sermayenin payı çok azdır. şöyle ki; 31 Aralık 1973 tarihine göre Türk Philips Sanayi Anonim şirketinin toplam sermayesi 36 766 234 TL olup, tamamı yabancı sermayedir. General Electric Türk Anonim Ortaklığının toplam sermayesi 12 500 000 TL'dir. Bunun % 66'sim oluşturan 8 250 000 TL, yabancı sermayedir. Benzer şekilde Philips ve Tekfen firmalarının ortak yatırıma olan Bastas şirketinin de 24 000 000 TL olan toplam sermayesinin 11 760 000 TL'si yabancı sermayeden oluşmaktadır.

Bu rakamlar ülkedeki yatırımlarda yabancı sermayenin ne kadar önemli bir yer tuttuğunu açıkça göstermektedir. Sözde sermaye ihracı, geri kalmış ülkeleri kalkındırma amacını gütmektedir. Fakat meselenin özüne baktığımızda az gelişmiş ülkelerin emperyalistler için büyük krlar sağlayan pazarlar olduğu açıktır. rnek olarak General Electric şirketinin, çeşitli ülkelerdeki faaliyetleri ile ilgili bir rapordaki krlılık oranlarını gösteren şu çizelgeye bakalım:

	Vergiden önceki kâr %	Vergiden önceki kâr %
	Sabit Sermaye	Sermaye
Türkiye	42,0	35,9
Arjantin	96,6	82,5
Meksika	91,4	78,1
Brezilye	116,8	100,0
Venezüella	140,8	123,2

Şimdi de bu şirketlerin halkımızı nasıl sömürdüklerini görelim. İktisadi faaliyetlerini incelediğimizde, satışlarını ve kârlarını önemli miktarda artırdıklarını görüyoruz. Tekfen şirketinin toplam satışları ve gayrisafi kârı 1971-74 dönemi rakamları ile aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

TEKFEN (Bin TL)

	Toplam satış	Gayrisafi kâr
1971	81 700	15 600
1972	96 500	13 800
1973	105 400	15 800
1974	157 914	25 420

Ayrıca ampul üreten dört firmasının 1974 yılı toplam satış ve gayrisafi kârlarını gerçek rakamlarla şu çizelgeden görmek mümkündür.

1974 (Bin TL)

	Toplam satış	Gayrisafi kâr
General Electric	81 236	12 543
Tekfen	157 914	25 420
Philips	291 786	41 399
Bastaş	32 559	2 895

Tekfen şirketinin 1974 yılındaki toplam satışı olan 157 914 000 TL'nin 55 000 000 TL'si ampul ticaretinden sağlanmıştır.

Halkımızı illiğine kadar sömüren bu az sayıdaki dev şirket ile yerli ortakları piyasayı tam bir eşitlikle bölüşmüşlerdir. Bu bölüşüm sonucu şirketler, ampul piyasasındaki üretimi ve fiyatları istedikleri şekilde ayarlayabilmektedirler. Tüketicilere bu fiyatlarla sunulan malları almaktan başka bir çare kalmamaktadır. Sürekli artan fiyatlarla, dev şirketler çok

miktarda tek kâr elde etmektedirler. Bu kâr tüm halkın sırtından çıkmaktadır. Öte yandan emperyalistler ve onlarla içiçe girmiş yerli tekeli sermaye, fiyat artışlarını, toplu sözleşmeler sonucu artan ücretlere bağlamaktadırlar. Bu iddianın ne kadar boş olduğunu görmek için, piyasada üretimde bulunan bir şirketin, toplam maliyet analizini gösteren çizelgeye bakmak yeterlidir.

Bir Şirket için Toplam Maliyet Analizi 1975

Toplam satış	% 100
Hammaddede	46,7
Direkt işçilik	3,6
Diğer değişken masraflar	10,4
İdari giderler	27,3
Vergiler	5,4
Net gelir	6,6

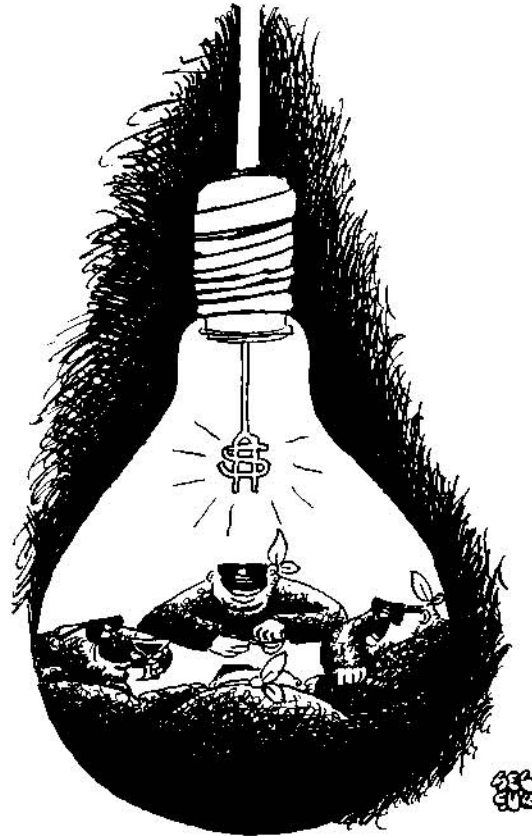
Açıkça görüldüğü gibi, bir maliyet unsuru olarak direkt işçilik sadece % 3,6'dır.

Şimdi de ülkemizde yatırım yapan uluslararası tekeli sermayenin, elde ettikleri kârları

nasıl götürdüklerine bakalım. Yapılan araştırmalara göre, General Electric T.A.O'nun, Amerika'daki General Electric Şirketine 1953-1973 döneminde teknik hizmet karşılığı ödediği miktar 6 544 000 TL'dir (cari kurdan 710 bin dolar). Yine 1955-1974 yılları arasında, aynı şirket tarafından, Amerika'daki General Electric Şirketine, temettü şeklinde yapılan kâr transferi toplam 39 251 000 TL'dir (cari kurdan 3 882 000 dolar). Bir karşılaştırma yaparsak General Electric T.A.O'nun 1960-1973 dönemindeki net kârı 72 321 000 TL, bu dönemde Amerika'daki General Electric Şirketine temettü karşılığı yapılan kâr transferi ise 33 196 000 TL'dir.

Görüldüğü gibi uluslararası tekeli sermaye ile bütünleşmiş yerli tekeli sermayenin kazançları ortada. Evet, Tekfen doğar, General Electric ve Philips batmaz.

(Tüm İktisatçılar Birliği
Aylık Bülteni, Sayı 22,
Nisan 1976)

Elektrik Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu

Aybars Ungan Başkan
Abdülkadir Kahraman Başkan Yrd.
Bekir Ozgirgin Yazman Üye
Mahmut Kurtulmaz Sayman Üye
Teoman Alptürk Üye
Doğan Anakök Üye
Oğuz Kırımkan Üye

İstanbul Şubesi
Yönetim Kurulu

Yüksel Bırdal Başkan
Alaattin Anahtarçı Başkan Yrd.
Yavuz Çizmeçi Yazman Üye
Berkay Günay Sayman Üye
Gönül Taylan Üye
Hüseyin Yeşil Üye
Hanna Can Üye

İzmir Şubesi
Yönetim Kurulu

Ergun Elgin Başkan
Yüksel Levendoğlu Başkan Yrd.
İrfan Arabacı Yazman Üye
Muammer Göksel Sayman Üye
Ömer Güner Üye
Muammer Argün Üye
Ajlan Kural Üye

Elektrik Mühendisleri Odası

Ihlamur Sokak 10/1
Yenişehir - Ankara
Tel. 25 32 72 - 25 32 73

İstanbul Şubesi

Cumhuriyet Caddesi 283
Engin Han Kat.2
Harbiye - İstanbul
Tel. 48 50 52 - 48 50 53

İzmir Şubesi

Talat Pasa Bulvarı 17/1
Alsancak - İzmir
Tel. 14 89 73

ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI TEMSİLCİLİKLERİ

Adana Yaşar Okşaşoğlu
TEK Köy Elektrifikasyonu
7.Bölge Müdürlüğü

Antalya Durmuş Arı
Hv.Meyd.İnş.Bölge Müdürlüğü

Aydın Can İnalöz
TEK Batı Anadolu Şube Md.
3.Bölge Başmühendisliği

Balıkesir Şahin Şen
SEKA Müessese Müdürlüğü PK.201

Bitlis Hasan Dalkıran
Can Kitabevi

Burdur İrfan Bilgin
Uzun Çarşı No. 46

Bursa Ahmet Akkçük
Veziri Cad. Kent İşhanı Kat.5
Tahtakale

Çorlu Yasin Zirek
Cumhuriyet Meydanı
Bilgin Pasajı 13

Çorum Y.İzzettin Hürer
Çimento Fab., Santral Şefi

Denizli Abdullah Şayklı
İller Bankası Başmühendisliği

Diyarbakır Burhan Elçioğlu
Kunt İsmailpaşa, 3.Sokak
Yenişehir

Elazığ Kenan Elmasulü
Yapı İşleri 10.Bölge Müdürlüğü

Eskişehir İsmet Erorta
Yunus Emre Cad., No. 67

Gaziantep Ali Ercan
Hürriyet Cad.,
Kamil Afat İşhanı Kat.3

İsparta Ahmet Emir
TEK 5.Bölge Müdürlüğü

İçel Ali Öztürk
Elektrik İşletmesi Müdürü

K.Maraş A.Haşim Tekçiçek
Hükümet Cad. No. 11

Karabük Ömer Çolakoğlu
Hürriyet Cad.
özmen İşhanı No.247

Kastamonu Fehmi Tuncel
Belediye Cad. No.46/A

Kayseri Yetkin Önem
TEK İşi. ve Bkm. Başmüh. PK.9

Kocaeli Sait Bülbül
Belediye Elektrik İşletmesi

Konya Birol Adalığ
TEK Köy Elektrifikasyonu
15.Bölge Müdürlüğü

Kütahya Rüştü Kaytancı
Yapı İşleri 4.Bölge Müdürlüğü

Malatya Hasan Baran
Mazıcı İşhanı Kat.2 No.204

Muğla Şakir Ülkü
İller Bankası Başmühendisi

Nevşehir Şahin Yurtbeğendi
Şehir Palas Oteli

Niğde Mustafa Karadal
Aşağı Kayabaşı Mah.,
duyulu Çıkamazı No. 5

Rize Halil Sağol
TEK Köy Elektrifikasyonu
13.Bölge Müdürlüğü

Sakarya Faruk Aloğlu
TEK 4.Bölge Başmühendisliği

Samsun A.Sefa Ütkür
TEK Köy Elektrifikasyonu
13.Bölge Müdürlüğü

Sinop Muzaffer Sarılar
Boeing Serv. Inc. Radar

Tekirdağ Aydır Gönültaş
TEK Köy Elektrifikasyonu
12. Bölge Md. Millet Cad.324/2

Trabzon Kemal Kazmaz
İller Bankası 9.Bölge Mō.jüç-ü

İzmir İrfan Arabacı
Belediye ESO İşletmesi

Zonguldak İbrahim Tatbul
KBA Şebeke Md., 2.Bölge
Çatalağzı Başmühendisliği